

9. Společnost a kultura

- různost pojetí kultury
- kultura jako způsob života
- masová kultura
- víra a náboženství v současném světě
- světová náboženství, sektářství a obrana před ním

Různost pojetí kultury

Kultura

- = vše, co je výsledkem činnosti člověka -> tvůrcem kultury je člověk
- = soubor duchovních a materiálních hodnot vytvořené lidstvem
- = sociálně zakotvené vzorce chování a jednání, které si lidé osvojili jako členové společnosti, jsou pozorovatelné v jejich každodenním jednání a chování
- lidské jednání a chování je kulturně podmíněno
- výsledkem jsou instituce = typy jednání vymezené společností
- sociální organizace není jednání, ale způsob provázení lidí (pozicemi, vztahy, rolami)
- charak. znaky
- naučená
- je kolektivním produktem (tvoří ji lidé, kteří jsou v sociální interakci)
- jako celek si zachovává kontinuitu (návaznost)
- je adaptivní (je schopna přizpůsobit se vnitř. i vněj. změnám)

Dělení

a) materiální kultura (=civilizace)

- zahrnuje jevy uspokojující materiální představy lidí (pracovní prostředky, předměty denní potřeby, obydlí, oděv, komunikační prostředky...)
- artefakty (fyzické předměty charak. pro kulturu)
- symboly (duchovní)

b) duchovní kultura

= soubor jevů uspokojující duchovní potřeby lidí (umělecká a literární díla, vědecké poznatky, morální zásady, filosofie, právní ustanovení, náboženské ideje a činnosti vedoucí k jejich tvorbě)

c) normativní jevy = posuzování norem a hodnot

d) symbolická komunikace = jazyk

- dnes vhodnější užívání plurálu -> kultury (v rámci jedné společnosti, v témže čas a prostoru, však mohou existovat odlišné systémy norem, které platí jen v některé sociální skupině => skupinové normy)

Kultura jako způsob života

- enkulturace = proces osvojování si K
- akulturace = přebírání kulturních rysů
- subkultura = specifické kult. prvky menší vyhraněné skupiny (hippies)
- kulturní dědictví = přebírání toho, co se v minulosti osvědčilo

Funkce kultury

- orientační, informační, poznávací
- interpretační
- socializační
- zábavná, kompenzační, oddychová

Masová kultura

= označení současné kultury

- s rozvojem masmédií, dostupná širokému neomezenému množ. lidí
- je předpokladem pro šíření vzdělanosti
- přichází s prům. revolucemi (18. a 19. stol.)
- její znaky -> masovost (velký počet různorodých příjemců, anonymní)
- standardizace (stejnost předkládaného)
- jednosměrnost (bez zpětné vazby)
- zaměřena hl. na zisk

Klady

- celkové všeobecné poznání světa
- rozšíření vědomostí
- seznámení s dalšími kulturami
- lepší dostupnost informací
- světová pomoc + spolupráce

Zápory

- vytrácení se dílčích menších kultur
- přebírání davových názorů
- jednotnost, nerůznorodost, jednotvárnost světa

Víra a náboženství v současném světě

Víra

- = vztahování se k něčemu, co je mimo rozumové racionální poznání
- = jistota, řád
- = vazba člověka na Boha

Náboženství

- = určitá forma názoru na svět
- = aktivní i pasivní projevy vztahu člověka k transcendentní (=přesahující hranici reality) skutečnosti
- dělení:
  - polyteismus (uznávání více bohů -> hinduismus)
  - monotheismus (uzn. 1 Boha -> islám, judaismus, křesť.)
  - neteismus (uznávání transcendentní skutečnosti bez osobních rysů, uznávání principů, ne Boha -> buddhismus)
- podoby:
  - panteismus = splynutí Boha s přírodou
  - deismus = Bůh = stvořitel, ale svět se dál řídí svými zákony
  - teismus = Bůh je stvořitel, je všude, vše řídí
  - ateismus = odmítání víry v Boha
  - agnosticismus = veškeré odmítání všech hodnot, poznání světa

- teologie = nauka o Bohu předpokládající vnitřní zaujetí (z řec. Theos = Bůh)
- religionistika = vědní obor zabývající se historií a rozmístěním nábož., nezaujatě
- sociologie = studuje formální (studium církví, sekt, řádů) a obsahovou stránku nábož. (vztah nábož. k etickým problémům)

Úloha nábož. ve společnosti:

- upevňování společen. vztahů
- upevňování a tvorba společen. hodnot
- pomoc v krizových situacích, charitativní činnost
- postmoderní společnost:
- přináší mnohé alternativy nábož., pluralita názorů
- sílí zájem o východní kultury a myšlení
- vznik nových nábož. spolků, směrů, proudů... (sekularizace = zesvětštění, laicizace, omezování církevního vlivu; vyvlastnění církevního majetku)
- dnes – „neviditelná náboženství“ = neuvědomovaná nábož. (fotbalový fanoušek)

Světová náboženství, sektářství a obrana před ním

Základní světová náboženství

- lze je rozdělit podle tradice, z níž vycházejí
- Západní tradice – čerpá ze semitské rodiny, je založena na tradici pokroků, kladnému postoji ke světu (dobrota, snaha o jeho vykoupení)
- např. judaismus, křesťanství, islám
- Východní tradice – vzchází z indické rodiny, charakteristická je mystika (lidstvo nachází Boha uvnitř svého ducha, snaha o vysvobození z koloběhu duší, víra v absolutně duchovní podstatu reality), - např. hinduismus, buddhismus

Křesťanství

= monoteistické nábož. navazující na judaismus

- nejrozšířenější v Evropě a Americe
- vznik kolem počátku našeho letopočtu na území dnešní Izraele
- křesťané vyznávají svatou Trojici: Boha - Otce (Hospodina), Ježíše Krista (Mesiáše, Syna) a Ducha svatého
- základním spisem je Bible – skládá se ze Starého zákona (křesťanství je společné s Judaismem) a Nového zákona (ten hovoří především o životě a působení Ježíše – ve 4 evangeliích)

Judaismus

= židovské monoteistické nábož.

- vznik ve 2. tisíciletí př.n.l
- Bůh – Hospodin dal židovskému národu Zákon (nejvýznamnější - Desatero), ten byl zapsán do Bible (Starý zákon)
- jádrem posvátných textů je 5 knih Mojžíšových (=Tóra)
- na Bibli navazuje Talmud (části Mišna a Gemara)

Islám

= nejmladší velké monoteistické nábož.

- založeno Muhammedem v 7. stol. na Arab. poloostrově
- z jeho zjevení vznikla základní nábož. kniha = Korán
- stoupenci = muslimové věří v 1 Boha Alláha a v Muhammeda jako proroka
- 5 základních pilířů:
- vyznávat 1 Boha
- modlit se předepsaným způsobem
- v ramadánu se postit
- dávat potřebným almužnu
- navštívit posvátnou Mekku

Hinduismus

= označení pro nábož. celé indické civilizace

- formuje se v 2.tis. př.n.l a čerpá z posvátných spisů Véd (obsahují chvalozpěvy , filosofické úvahy = upanišady, a jejich komentáře)
- uctívány stovky Bohů, v popředí – Višna, Brahma, Šiva..
- duchovní učitelé hind. = Guru
- společnou vírou ind. nábož. = myšlenka reinkarnace (převtělování)

Buddhismus

= světové nábož. pocházející z Indie a rozšíř. po celé JV Asii

- zakladatel = Siddhartha Gautama (6.–5.stol. př.n.l.) –čestný titul Buddha (= probuzený)
- víra v koloběh životů a snaha dosáhnout nirvány, stavu naprostého duchov. naplnění
- nejstarší kanonický text = Tipitakam (tři koše rozprav)

(fundamentalismus = nejkonzervativnější křídlo nábož. = boj příslušníků některých nábož. skupin za zájmy své kultury formou násilné expanze a útlaku příslušníků jiných kultur a vyznání)

Nová nábož. hnutí:

- vznikají v nové vlně zájmu o nábož. ve 2. pol. 20 stol.
- často čerpají z křes. nebo orientál. nábož.
- některá nábož. vykazují znaky sekt

Sekty:

= totalitní uzavřené společnosti

= malá skupina věřících negativně se vymezující vůči konvenční církvi

- opozice X oficiálním nábož. (z lat. secare = odštěpení)
- mají autoritativní vůdce
- bezvýhradná poslušnost
- potlačována svoboda myšlení
- uzavřenost X vnějšímu světu, kritice
- izolování od příbuzných, rodiny, přátel
- původ v křes -> mormoni, moonisté, Svědkové Jehovovi, Děti Boží...)
- okultní a magické pozadí -> satanismus, Woodoo, čarodějnictví...)

ČR

- 1991 – zákon o svobodě nábož. vyznání, postavení církví a nábož. společnostech
- nedošlo k odluce státu od církve
- největší církev – katolická (římskokat.) -> protestantská (českobratrská církev evangelická)
- ekumenické hnutí => snaha o sblížení církví (Ekumenická rada církví)
- různá svět. nábož. (po r. 89 - 100 nových nábož. -> asi 50 z toho = sekty)
- po sčítání lidu (2001)- 26, 8% katolíků, 60% ateistů

Pojmy:

- Papež = hlava římskokat. Náb. (Jan Pavel II. = Karol Wojtyła + 2005 -> Benedikt XVII.)
- teokracie = vláda kněží
- animismus = myšlenkový systém podle něhož je každá věc prostoupena a ovládána duchovní silou nebo duší
- celibát = církev. zákon zakazující svatby duchovenstvu
- bohoslužba = obřad, při kterém dochází ke společ. uctívání Boha
- eucharistie = přijímání (podobojí)
- askeze – touha po mravní čistotě, zdrženlivost
- hédonismus = touha po slastném životě